

Varnos laiką skaičiuoja kitaip

Selemonas PALTANAVIČIUS

Atkelta iš 1 p.

Be tokių „paprastų“ reikalų, jie savaip prižiūri ir puoselėja aplinką, ruošia sąlygas būsimiems savogentainiams. Tuo pačiu – mokosi ir moko kitus...

Ar gyvūnų vystymosi bei gyvybinių ciklų laiką galima kaip nors suskaičiuoti?

Sakykime – žinduolių nėštumas, paukščių kiaušinių perėjimo ar jų jauniklių auginimo laikas yra labai konkretūs.

Turint omenyje, kad daugelis gyvūnų aktyvumo pradžios atskaitos tašką pažymi priklausomai nuo temperatūrų ir ypač – nuo dienos trukmės, mes esame išsiaiškinę jų „dienotvarkes“ ir mokslą apie tai ar šio mokslo dalį pavadinę fenologija.

Dar ne taip seniai fenologija buvo netgi madinga.

Be to, žinant ilgamečius fenologinius rodiklius, buvo galima planuoti ir daugelį mūsų darbų, veiklų. Antai, ištyrus vienų ar kitų kenkėjais vadinamų vabzdžių ritimosi ir aktyviausio maitinimosi ciklų fenologiją, žinota, kada javus sėti, kaip prižiūrėti. Ir ne tik javus.

Tačiau įvyko netikėta suirutė: fenologija praktiškai prarado savo reikšmę, viskas susipainiojo ir susimaišė. Galima spėti, kad tai įvyko dėl mūsų veiklos pagreitinotos klimato kaitos.

Tačiau dabar turime konstatuoti, kad atspėti vabzdžių ritimosi, paukščių ar žvėrių veisimosi ciklus beveik neįmanoma.

Pasižvalgykime aplink.

Užaugau žinodamas, kad pirmieji pilkųjų kiškių jaunikliai gimsta kove, o po to rują vyksta vidutiniškai kas 35 dienas iki vasaros galo. Taigi, taip buvo galima žinoti, kada šienapjūtė kiškių jaunikliams pavojingiausia.

Tačiau pasikartoju: taip buvo. Dabar jaunikliai gimsta ir sausio gale, vasarį...

Panašiai ir stirniukai – šiemet jie gimė gegužės viduryje, nors paprastai jų gimimo laikas būdavo pirmosios birželio dienos.

Vabzdžių pasaulyje stebimi labai pavojingi temperatūrų, augalų žydėjimo ir bitinių vabzdžių aktyvumo nesutapimai – gali būti, kad labai ilgai tarpusavyje puikiai derėję šie reiškiniai išsiskyrė nesugrįžtamai.

Kuo tai gresia?

Visų pirma, augalai gali likti neapdulkinti ir neužmegzti sėklų ar vaisių. Antra – vabzdžiai, neradę pakankamai maisto, praras didžiąją populiacijai tarpti reikalingų palikuonių dalį.

Ar gali būti kitaip? Kai kurioms rūšims, kurių mityba nėra „siaura“, šie nesuderinti ciklai grėsmės nekelia.

Todėl šernai, kol kas kenčiantys nuo afrikinio kiaulių maro, esant nors ir menkiausiai galimy-

bei per trumpą laiką atstatys populiaciją. Mūsų gamtoje jau buvo gajus jų nesezoninio dauginosi fenomenas, kai šėryklose maisto visada randantys šernai jauniklius vesti pradėjo ne kovo gale, o vasario pradžioje.

Pirmosios vados jaunos šernės sugebėdavo atvesti jauniklius (paprastai negausiai, po 3-4) jau pirmaisiais savo gyvenimo metais. Nemažai šernių per dvejus kalendorinius metus sugebėdavo atvesti 3 jauniklių vadas.

Klasikiniu pavyzdžiu reiktų

laikyti pilkają varną.

Liepos 3-ją Vilniuje stebėjau išvestus varnų jauniklius, kurie jau mokėjo skristi, bet buvo visai nesavarankiški. Pagal ilgametę stebėjimų praktiką galima daryti išvadą, kad tokie jaunikliai yra šiek tiek vėluojantys.

Tačiau jų jau buvo ir prieš 2 savaites, ir prieš mėnesį, o vis „naujų“ laukiama iki pat rugpjūčio pradžios.

Kodėl taip yra?

Gali būti, kad dalis varnų prarado savo dėtis ir perėjo pakarto-

tinai; kai kurios šį bandymą taip kartojo net du kartus.

Kitos vėlai perėti pradeda dėl neaiškių priežasčių.

Panašiai elgiasi ir didžiosios antys, kurių ančiukai iš pirmųjų vadų jau beveik anties dydžio, tačiau yra neseniai išsiritusių, o kiti risis dar iki liepos vidurio.

Tad fenologija čia bejėgė.

Bet fiksuoti viską, kas vyksta gamtoje – būtina.

Nes tik pažindami savo gamtą, galėsime joje ūkininkauti, tuo pačiu – saugoti augalus ir gyvūnus.

Varnos laiką skaičiuoja kitaip

Selemonas PALTANAVIČIUS

Galima būtų sakyti, kad laiko supratimas gamtoje yra visai kitoks, nei mūsų pasaulyje, ir spėlioti, kad ten laiko, ko gero, niekas neskaiciuoja – kam tą daryti, jei visa, kas turėtų įvykti, ir taip įvyks. Arba – viskas praeis. O gal – ateis...

Taip galvodami būtume tikrai neteisūs, nes gamtoje laikas labai branginamas. Daugelis gyvūnų gyvena neilgai, todėl per jiems šioje žemėje skirtą misiją reikia atlikti labai svarbius dalykus – patiems užaugti, subręsti, palikti palikuonius.

Nukelta į 8 p.

Varniukas slepiasi ir laukia mamos su maistu